

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת שמות

ג' 27 -

חלק מהענינים שנידונו בספר

- רמז לזמן קריאת שם לבן או לבת..... 921
- בזכות יוסף, ששמר עצמו - נשארו נשות ישראל בכל זמן 'גלות מצרים' בטהרתן..... 924
- מדוע בקש פרעה להרוג ישראל בסתר - ולא הרגם בגלוי וביד חזקה?..... 928
- כיצד ילדה את אהרן ומרים - בלא שחזרה לנערותה?..... 943
- האם קטן עד היום השמיני דינו כערל - נפק"מ לסוכו שמן של תרומה..... 949
- במקום שתאריך/ותקצר ידה - מדוע לא נעשה נס, שתבוא התיבה אליה..... 952
- כמה ידיעות בענין חייב מיתה בידי שמים?..... 960
- האם 'נכנע' משה ליתרו, להסכים - שבנו הראשון יהי' כומר לע"ז?!..... 966
- האם קשור הצער של 'שחיטת תינוקות' - לקבלת תפילת ישראל מן העבודה..... 969
- האם ידעו כל ישראל שבלשון 'פקד פקדתי' הם נגאלים..... 979
- מדוע צריך להודיע כבר 'עתה' על פרט זה של 'מצות שאילה'..... 981
- לבושים כפנחס - ועושים מעשה זמרי..... 983
- אדם המדבר עם שכניה - צריך לנוס מפני נחש?..... 986

הבה נתחכמה (א י)

■ חובת מחאה גם כשלא יועיל - כי 'כשכואב צועקים'

איתא בגמ' (סוטה יא): 'ג' היו באותה עצה [להשליך התינוקות ליאור]: בלעם שיעץ - נהרג / איוב ששתק - נידון ביסורים / יתרו שברח - ישבו בניו בלשכת הגזית.

גרי"ז: אף שסבר איוב מה יועיל שאדבר?! קיבל יסורים, לומר לו: למה אתה צועק מתוך היסורים?! הלא אין בצעקות תועלה, אלא מאי?! כשכואב - צועקים, א"כ מדוע לא 'כאב' לך לצעוק, כשגזרו על ה'הריגה ביאור'.

א"ק, יתרו זכה ב'לשכת הגזית' - תחת אשר ויתר על 'לשכת הגזית' של פרעה [שברח], ועוד שנתן עצה למנות דיינים [ואתה תתחזה].

את פיתום ואת רעמסס (א יא)

במדרש (א י) איתא, רב ושמואל: חד אמר למה נקרא 'רעמסס'... שראשון ראשון מתרוסס [נשבר] וחד אמר: למה נקרא 'פיתום'... שראשון ראשון פי תהום בולעו.

א"ק, וצ"ב שהגם שאין לישראל תועלת באמר בנינם [שכוודאי יתנו עליהם לבנות עוד בתים], מ"מ יש 'עגמת נפש' בראות ישראל את 'מעשי ידיהם' טובעים?

וי"ל דהתועלת מרובה על ההפסד, דהיינו ע"י שנשבר/נבלע [ולא הגביה] - לא יצטרכו ישראל לטרוח לעלות הלבנים לראש המגדל.

ובכך אתי שפיר הלשון 'ראשון ראשון' [ולא אמר בפשיטות: שנשבר ונבלע], וזה לפי שבתחילה [עוד בטרם הגביה] נעלם.

ויקוצו מפני בני ישראל (א יב)

■ שנאת הגויים - כדי לשמור ישראל מהתבוללות

ויקוצו, ואמר הבית הלוי שאין (א י) 'הבה נתחכמה' והגזירות, בגדר 'עונש' - אלא בגדר 'שמירה', וככל שישראל ממעטים ב'הבדלים' שבינם לגויים [גם משכו ערלתם], חידש הקב"ה שנאה בלב הגויים, לשמירתם של ישראל.

א"ק, ואכן [בל נפתח פה, כך עלתה לנו בימינו, ה' יצילנו], שבארה"ב שאין הרחקה [והיהודים שווים לעם הארץ] בזכויות, ההתבוללות אוכלת חלקים גדולים מעם ישראל.

עוד יש לומר [עפ"י ה'בית הלוי הנ"ל] שע"י ויקוצו' נשמרו הנשים, והיינו שבכל מאות השנים שהיו ישראל במצרים, לא טימאו הנשים [אחת היתה ופרסמה הכתוב], והלא זה דבר נס ופלא, שהרי אם בגופם שלטו בנושיותיהם על אחת כמה וכמה, וה' דבר נס זה 'עטוף' בדרך הטבע ע"י שהיו ישראל 'מאוסים' ומשוקצים' בעיני המצרים. [ולעיל הבאנו עה"פ 'יוסף הי' במצרים', שהוא בזכות יוסף שמר עצמו 924].

בחומר ובלבנים (א יד)

אפריון [לבעל הקיעוש"ע] הביא מדרש: חד אמר ב'קל וחומר' וחד אמר ב'גזירה שווה'.

א"ק, ונראה בפשיטות הכי: ק"ו, מפרעה שאם המלך 'מלכן לבנים', ודאי כן צריכים לעשות בני. 'גז"ש' מכל 'עם מצריים', שאם כולם עובדים - גם ישראל צריכים לעבוד.

עוד הבאנו עה"פ (דברים כח טו): 'והיו חיך תלואים לך מנגד' 2971, דאכן 'ק"ו וגז"ש' כפשוטו - בלימוד התורה, ש'עמל' התורה' של שבט לוי, הוא חלף עבודת פרך של בני ישראל.

ויטב אלוקים למילדות וירב העם (א כ)

■ המקימים 'מוסדות' ו'מפעלים' לטובת הציבור - השכר ה'יותר חשוב' 'הצלחת המפעל'

'וירב העם' חתם סופר ההטבה היא, עצם הדבר שהצליחו במעשה המצוה [להרבות את ישראל].

אגב - א"ק, 'מצוה גוררת מצוה', לפי שמרים הרבתה את 'עם ישראל' בעבר - לפיכך זכתה כעת שוב, והיכן זכתה בעבר, שאמרה לאביה להחזיר את אשתו, ועמדו כל ישראל והחזירו נשותיהם.

ויקה את בת לוי (ב א)

■ החתונה של עמרם עם יוכבד [שכבר היתה מעוברת], הועילה לבלבל את המצרים

בגמ' (סוטה יב) איתא שעשה בה 'מעשה לקוחין' - הושיבה באפריון, ואהרן ומרים מרקדין.

עוד [בגמ' שם אמרינן] עמרם לקחה כבר ג' חודשים קודם 'מעשה האפריון' [ונתעברה מיד, אלא שה' הדבר בהסתר, או שהיתה מעוברת קודם שגרשה].

א"ק, נמצא שתפקיד ה'קולות וברקים' דאפריון ב'מעשה' הלקוחין [בחודש הג' לעיבורה], כדי שיסברו המצרים, שרק כעת עמרם מחזירה, ובכך השיג עמרם 'ג' חדשים של שקט'.

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (ב א)

■ האם מותר לילדים להיות בנשואי הוריהם בזיוו"ש

רש"י, שעשה בה מעשה לקוחין, ואהרן ומרים מרקדים לפניו. נשאל הגר"ח"ק, ד'משמע מכאן' שמותר לילדים להיות בחתונת הוריהם בזיווג שני?!

א"ק, ולכאורה 'אין כאן ראייה', דכל הסיבה [לכאורה] שאסור לילדים להיות בחתונה, שיש כאן 'קצת קפידא' של ה'בעל הקודם' [באלמנה וכ"ש בגרושה, וא"כ יש כאן ענין של כיבוד אב ואם], אבל כאן שהחזיר את אשתו, בודאי ש'הכל שמחים' בזיווג זה, ואין סיבה שהילדים לא יהיו.

ותתצב אחותו לדעה (ב ד)

■ ג' טעמים שנשארה מרים ליד תיבת משה ביאור

א. תרגום 'לחכמאה', והיינו שידעה ודאי שינצל, אלא באה 'לראות את יד ה'".

ב. א"ק, אמנם צריך לומר שעשתה כן גם 'לטובתו של משה' [כמו שה' לבסוף שהביאה לו מינקת] וסיכנה עצמה** [שימצאו המצרים שלא הרגה אותו אלא הניחתו בתיבה על פני המים], ולכן חיכו לה ישראל בצרעתה - חלף אשר חיכתה למשה.

* הובא לעיל [אצל אליעזר 366] שיש ענין להתבונן ו'להפנים' את הנס.

** וכן כתב הרמב"ם (פס"ז מהל' טומאת צרעת ה"י): שמרים סיכנה עצמה להציל את משה.

וכן רבי יצחק אייזיק שר בכנס 'להצלת שארית הפלטה', אמר: אם אתם דואגים 'מה נעשה לנותנים, האיך נצילם!!' 'אם זו היא דאגתכם' - 'אפשר ללכת הביתה', שבוודאי הקב"ה ידאג להם, אלא השאלה איך אנחנו נוכל להיות שותפים בהצלה זו.

ג. שו"ר 'אש תמיד', בשם רבי שמואל שפירא שהוא ענין 'נושא בעול', וכן הח"ח לא הי' ישן במיטתו בזמן המלחמה.

◀ ותרד בת פרעה לרחוץ (ב ה)

■ מי גר אתך - עליך יפול

גמ' (מגילה יג) לרחוץ מגילולי בית אביה [רש"י (שם), להתגיר].
נחל אליהו' הנה בת מלך הנמצאת ב'טובו של עולם', מצטרפת ל'עם נדרף ושפל', לכך זכתה [בדברי הימים] להקרא 'אמו של משה', ובמדרש משלי (פרק לא) איתא: שנכנסה חיה לגן עדן.

וכן רות [בת מלכים] שעזבה את בית אביה, ומצטרפת לעם שאולי לא יקבלוה כלל [שעדיין לא נקבעה ההלכה 'עמוני ולא עמונית'], לכך זכתה להיות 'אמה של מלכות'.

◀ ותאמר לה בת פרעה הינקהו לי ואני אתן את שכרך (ב ט)

א"ק, יש לחקור בבית ישראל כה"ג, האם מותר לקחת שכר, שאילו הי' המשלם יודע ש'בן המניקה' הוא, ורוצה היא להניק ב'לא שכר' לא הי' משלם.

אמנם כאן, א. טעות עכו"ם מותר. ב. לא כתוב שאכן שילמה לבסוף.

◀ ותקרא שמו משה ... כי מן המים משיתוהו (ב י)

הפלאה דרך התורה להקדים הסיבה, אלא שכאן השם משמים, ובתיה זכתה לכוון.

אגב - הראב"ע מביא שהשם 'משה' הוא מתורגם מל' מצרי, ובתי' קראה לו 'מוניוס'.

◀ ויפן כה וכה (ב יב)

רש"י, ראה מה שעשה לו בבית [שבא על אשתו], ומה שעשה בשדה [שהכהו].

ומפרשים: ש'על הבית' - לא הי' עדות, ו'על השדה' - בן נח המכה יהודי חייב מיתה ביד'ש [אבל לא בידי אדם], לכך קללו בשם, ולא הרגו בידים, דע"י שם - חשיב בידי שמים.

◀ הלהרגני אתה אומר (ב יד)

■ מצד אחד, דתן ואבירם מקבלים מכות להגן על ישראל - ומצד שני, הם מונעים ממושה להציל יהודי מוכה?

א"ק, צריך ביאור התנהגותם [הסותרת עצמה] של 'דתן ואבירם', מצד אחד - מסרו עצמם למכות עבור ישראל (ה יד): 'ויוכו שוטרי בני ישראל' * ומצד שני 'הלהרגני אתה אומר' [והלכו להלשין לפרעה], והלא צריכים הם לשמוח שיש כאן אדם נוסף ה'נושא בעול', ומוכן להשתתף עמם [בהגנה על ישראל]?

אלא [שהוא 'נכנס להם למקצוע' שהם היו ממונים, והנה קם עליהם אדם 'המסכן את שלטונם', וזה לא יכלו לשאת.

שו"ר, מצד אחד - מביאים [בשם המהרי"ל דיסקין] ש'דתן ואבירם' הם השוטרים שהוכו במקום בנ"י, ומצד שני - בגמ' (מגילה יא) משמע לא כך, שאמרו שם: 'הוא דתן ואבירם', הם ברשעם מתחילים ועד סופם. [ואולי 'תחילתם' היינו מתן תורה, לפי ש'נתגיייר כנוולד'].

* ומנ"ל, שהם דתן ואבירם? דכתיב (ה כ): 'ויפגעו את משה ואהרן נצבים לקראתם, ופרש"י, כל 'נצבים נצבים' - 'דתן ואבירם'.

■ הפועלים נגד מוסד המתחרה בהם

ומכאן תוכחה מגולה, לאנשים ה'עוסקים בדבר מצוה' או שהקימו 'מוסד צדקה', או 'מוסד חינוכי' ולפתע קם אדם העושה כמעשיהם, ואינם יכולים לשאת זה 'ומצרים את צעדי'.

[והגם שיש להם טענות צודקות כביכול: שאם יפתח מוסד נוסף, יפגע הראשון, ובהמשך 'שני המוסדות' יתמוטטו... | אבל איך הם יכולים לדעת שיש ממש בטענתם, הלא הם

'נוגעים בדבר', ותקנתם שילכו לשאול צד שלישי באופן של 'זבל"א].

ובאם יפעלו באופן אחר, 'דעו חטאתכם אשר תמצא אתכם', שימצאו עצמם יושבים ל'עתיד לבא' עם 'קרח ועדתו'.

◀ ויתן לו את צפורה בתו (ב כא)

■ מי זוכה לחתן או לבנים 'גדולי הדור'

א"ק, הנה משה החתן הנבחר [מבחר המין האנושי], ומי זכה בו? יתרו, ששם אותו בבור להסגירו לפרעה*, וכן התנה יתרו עם משה שיהי' בנו [של משה] כומר לע"ז [ולא נתן יתרו למשה, לא דירה ולא קעסט - 'הלוואי עלינו'].

וכן ל'כן [רוצה, ועובר ע"ז] זכה לקחת לר' בנותיו, את יעקב 'בחירי האבות'. [הלא למשמע אוזן דאבה נפשו].

ותרח [שמסר אברהם להריגה לכבוד ע"ז], כל 'שורש עם ישראל' יצא ממנו, אברהם, שרה, רבקה, וד' אמהות.

* תחילת המהפך היתה טרם שבא משה, כפי שמביא רש"י: שנידוהו הגוים על שפירש מע"ז, ובתרגום יונתן איתא: שכשנודע ליתרו [מפי הבנות] שהוא בורח מפרעה, שם אותו בבור י' שנים, [והיתה ציפורה מביאה לו מזון בסתר], ולבסוף הוציאו יתרו מן הבור ונתן לו את בתו.

◀ אסורה נא וארא (ג א)

■ צ"ב מה בקשת גדלות יש ב'ראיית הסנה הבורע'

אסורה נא וארא... וירא ה' כי סר לראות.

א"ק, מוכרח להיות שיש כאן בבקשת משה [אסורה נא ואראה], בקשת 'גדלות רוחנית' [ולא ח"ו 'סקרנות טבעית'], ובכך גם מובן ההמשך 'וירא ה' כי סר לראות', כענין (שבת קד): בא ליטהר מסייעין אותו לר', אלא שלא מצאתי עדיין, מה 'בקשת רוחניות' יש 'בראיית הסנה הבורע'.

◀ פקד פקדתי אתכם (ג טז)

■ מנצפ"ך [אותיות סופיות] - בהם רמוז הגאולה

יש ב'לשון הקודש' ה' אותיות סופיות בלבד, וסימנם מנצפ"ך, ובפרקי דר"א (פ מח), [הובא גם באוצר מדרשים] אמרו: שבהם רמוז הגאולה, כיצד:

ך' לאברהם [לך לך] / ם' ליצחק [לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד] / ן' ליעקב 'הצילני נא' / ף' לישראל 'פקד פקדתי' / ץ' לעתיד לבא, שנאמר (ירמיה כג ה): והקימותי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל וגו', וכתב רש"י: יש פותרים אותו במלך המשיח.

◀ ושאלה אשה ... כלי כסף .. ושמלות ושמתם על בניכם (ג כב)

[?] [למה על בניכם]: לפי שהבגדים של המצרים היו קצרים.

■ לבושים כפנחס - ועושים מעשה זמרי

אגב - הרב מרדכי דרוק, הי' אומר: דעם ישראל במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה, והלכו עם 'בגדי ישראל כשרים' [שהרי לא שינו לבושים], למדנו מכך: שיש בני אדם הלובשים 'ח' בגדי כהונה', והם בדיטה התחתונה.

◀ שלח נא ביד תשלח (ד יא)

■ עדיף שליח אחר - שיכנס עמם לארץ

מביא [הרמב"ן], שכך אמר משה: כל מי שתשלח יותר ראוי ממני!

ומקשים: וכי לא ידע משה את ערכו?

ומגיעים להסברים ה'רחוקים מאד מן הדרך', אבל האמת יורה דרכו בפשיטות:

א"ק, דכך סבר משה: 'הואיל ואינו עתיד להכניסם לארץ', כל שליח אחר 'ובלבד שיכנס עמם לארץ' - עדיף להם לבנ"י.

להנצחות ובכל עיני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM